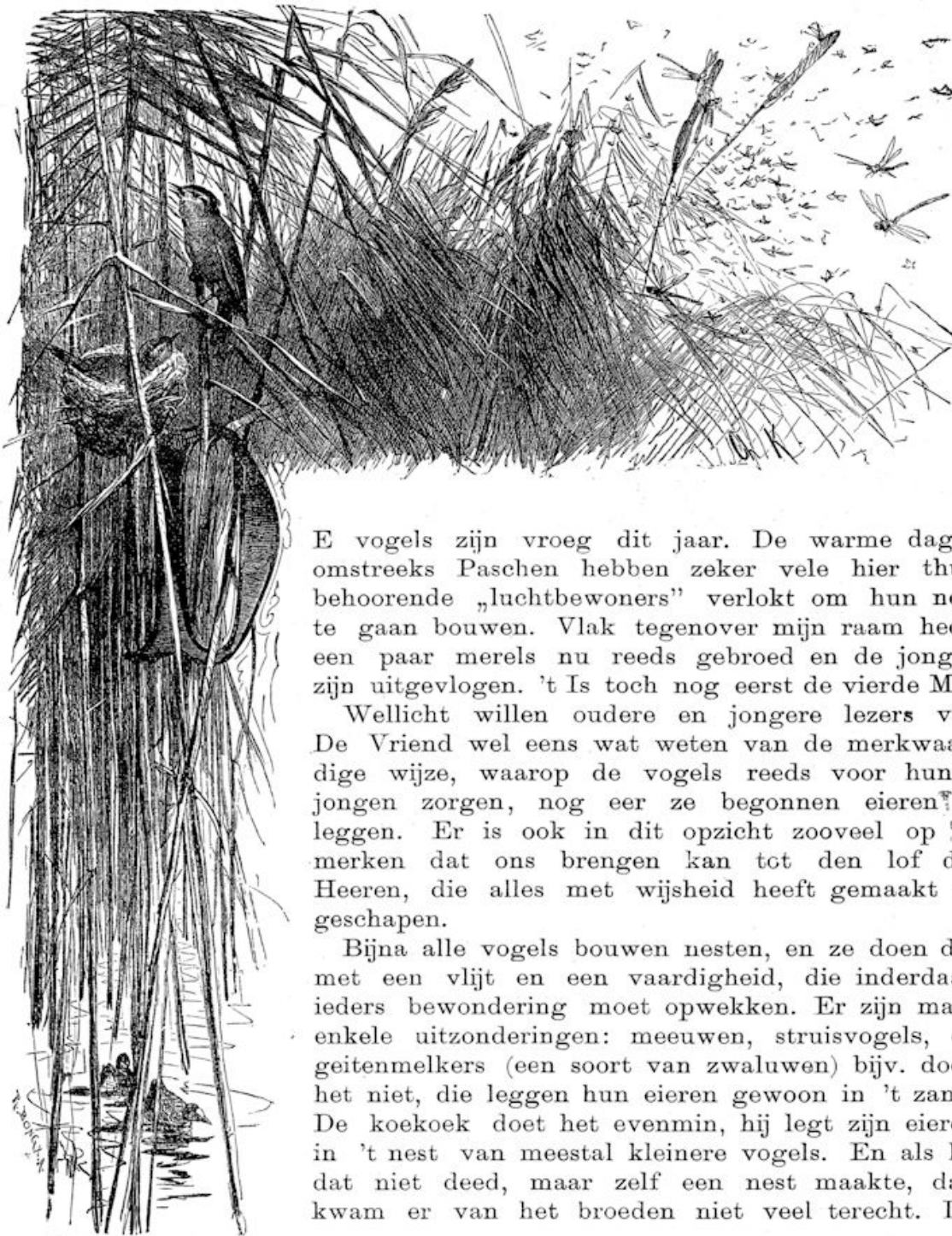

DE NESTBOUW DER VOGELS.

XXV

E vogels zijn vroeg dit jaar. De warme dagen omstreeks Paschen hebben zeker vele hier thuis behorende „luchtbewoners” verlokt om hun nest te gaan bouwen. Vlak tegenover mijn raam heeft een paar merels nu reeds gebroed en de jongen zijn uitgevlogen. 't Is toch nog eerst de vierde Mei.

Wellicht willen oudere en jongere lezers van De Vriend wel eens wat weten van de merkwaardige wijze, waarop de vogels reeds voor hunne jongen zorgen, nog eer ze begonnen eieren te leggen. Er is ook in dit opzicht zooveel op te merken dat ons brengen kan tot den lof des Heeren, die alles met wijsheid heeft gemaakt en geschapen.

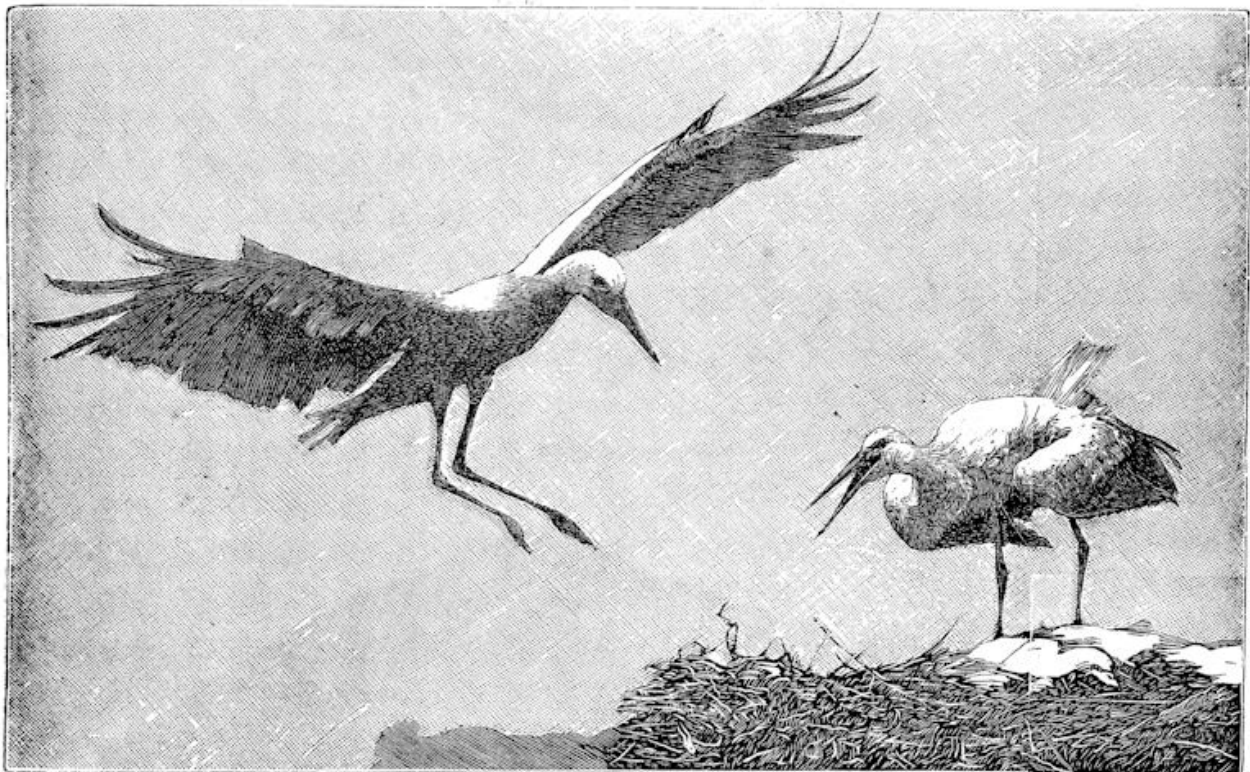
Bijna alle vogels bouwen nesten, en ze doen dat met een vlijt en een vaardigheid, die inderdaad ieders bewondering moet opwekken. Er zijn maar enkele uitzonderingen: meeuwen, struisvogels, en geitenmelkers (een soort van zwaluwen) bijv. doen het niet, die leggen hun eieren gewoon in 't zand. De koekoek doet het evenmin, hij legt zijn eieren in 't nest van meestal kleinere vogels. En als hij dat niet deed, maar zelf een nest maakte, dan kwam er van het broeden niet veel terecht. De

22

koekoek legt n.l. zijn eieren met zulke groote tusschenpoozen, dat er verscheidene weken verlopen zouden eer hij er vijf of zes bijeen had en kon gaan broeden. Maar dan waren de eerst gelegde al lang bedorven. En enkele bouwen zeer kunstige nesten, zoals de wiewaai, de staartmees en de huiszwaluw.

Bij de meeste vogels draagt het man-

getal en de grootte der jongen. Geen enkele vogel zal zich vergissen en zijn nest te groot maken of te klein. Beide zou niet bevorderlijk zijn voor het broeden en opkweken. Kleine eieren bijvoorbeeld, die heel gauw afkoelen, hebben een warmer nest noodig dan grootere, en er is dus goede reden voor kleine vogels om vrij diepe nesten te bouwen en de eieren een zacht en

Een ooievaarsnest.

netje de bouwstof aan en het wijfje bouwt het nest. Bij enkele, zoals de zwaluwen, bouwen mannetje en wijfje gezamenlijk.

Gelijk alles wat dieren, door hun instinct gedreven, maken, zijn alle nesten in hun soort onberispelijk. 't Is alles even mooi en doelmatig, er mankeert niets aan. De vogelnesten zijn bijv. altijd precies berekend naar het

warm bed te geven, opdat ze bij het noodzakelijke afvliegen niet te snel zouden koud worden. Zoo is het te verklaren dat het nest van een leeuwrik veel dieper is dan dat van een gans bijv. of van een ooievaar. En die kleinere vogels bekleeden hun nesten van binnen met veeren, dons, mos, haar en dergelijke slechte warmtegeleiders. Een merkwaardigheid op dit gebied is waar te nemen bij den Kruis-

Het nest van den Buidelmees (met zijopening)

beksnavel die in Noordelijke landen leeft en broedt. Omdat de dennezaden, waarmee de jongen gevoed worden, in Januari in menigte aanwezig zijn en niet in het voorjaar of in den zomer, legt de Kruisbek reeds in 't begin van Januari zijn eieren, als de sneeuw nog de aarde bedekt en de voorjaarsregens nog moeten komen. Nu zou het aanhoudende vochtige weer het nest zoo nat houden en daardoor afkoelen, dat er van het broedsel niets terecht kwam. Maar zou men niet nu haast gaan gelooven dat de Kruisbek wist welk gevaar er dreigt en wat daaraan is te doen? En toch is het een onbewuste drang die het vogeltje zijn nest met hars doet bestrijken, alsof het de eigenschappen van hars kende en met overleg te werk ging, wetende dat hars het nest ondoordringbaar maakt voor water en sneeuw.

Een van de belangrijkste zaken die bij het bouwen der nesten in aanmerking komen, is de wijze, waarop de eieren en de jongen beschermd kunnen worden tegen hun vijanden. Naarmate ze meer hebben te duchten zijn de middelen die de ouden daartoe kiezen bewonderenswaardiger. Niet alleen de plaats, maar ook de bouwder nesten hangt voor een groot deel daarvan af.

Onze zangvogels, die altijd op hun hoede dienen te zijn tegen roofvogels bouwen hun nesten in het dichte loof of in de holte van een boom, waar het door hun vijanden niet licht wordt opgemerkt.

In warme landen, waar slangen en apen in menigte de kleinere vogels vervolgen, bouwen ze hun nesten aan de uiterste, dunne, zoo mogelijk boven het water hangende takken. De Bengaalsche Kruisbek doet nog meer ter beveiliging van zijn jongen. Hij vlecht

n.l. uit dorre grashalmen en andere daarvoor geschikte stengels een lang koord. Het eene einde bevestigt hij aan een dunnen tak boven het water en aan het andere maakt hij zijn nest vast, dat heen en weer slingerende voor andere dieren niet te bereiken is.

Het Snijdervogeltje hecht met zijn bek eenige boombladeren aaneen door middel van een katoenen draad en vormt op die wijze een nestje, dat tusschen de andere bladeren niet is te onderscheiden.

Om het nest voor den regen of voor geregeld waaiende winden te beschermen, wordt het dikwijls, zooals de buidelmee bijv. doet, van boven dichtgemaakt en een opening aangebracht in den zijwand. Onze gewone huiszwaluw beveiligd haar nest tegen den regen door het te plaatsen onder een kroonlijst, een balk, een dakgoot of een vooruitstekend deel van het metselwerk. Tegen voortdurend nat worden zou vooral een zwaluwennest natuurlijk heelemaal niet bestand zijn. Zelfs dat van de boerenzwaluw, die behalve aarde ook stroovezels gebruikt en met haar speeksel aaneenlijmt moet, zal 't lang goed blijven, zoo droog mogelijk gehouden worden.

De levenswijze en de voeding der jongen is eveneens van invloed op de keuze van de plaats der nesten. Voor een adelaar bijv. is het van belang zijn nest, horst genoemd, te hebben op hooge rotsen, vanwaar hij een ver uitzicht heeft en met zijn scherpe oogen het kleine wild kan bespeuren, dat hij noodig heeft om zijn vraatzuchtige jongen te voeden. De kievit daarentegen bouwt zijn nest op den vlakken weeken grond, waar dichtbij overvloed van wormen zijn te krijgen, liefst als 't kan aan den rand van een

Een zwalwnest.

sloot of greppel, waar hij ongemerkt het nest kan verlaten.

Merkwaardig is het zeker wel het verband dat er bestaat tusschen de plaats waar de vogels nestelen en den toestand waarin de jongen uit de eieren te voorschijn komen. Stel u eens voor

dat kippen, eenden, patrijzen, kieviten, wier jongen terstond of heel spoedig kunnen loopen of zwemmen, hun nest bouwden in een hoogen boom of op het dak van een huis. En hoe opmerkelijk, dat de jongen der vogels die zoo hoog nestelen meestal naakt en blind

en zoo onvolkomen uit den dop komen dat ze stil blijven liggen en dus niet naar beneden zullen storten en verpletterd worden, wat natuurlijk zou gebeuren indien ze zooals de straksge-noemden, terstond konden loopen.

Om zich te beschermen tegen groo-tere roofvogels of uit een neiging tot ge-zelligheid worden wel eens verscheidene nesten bij elkaar gebouwd, soms zoo-veel, dat er een heele kolonie wordt ge-vormd. Kraaien bijv. doen dit dikwijls. Musschen maken, als er geen betere gelegenheid is onder dakpannen of in boomholten, wel eens gezamenlijk een groot nest boven in een boom. Zulk een nest bestaat dan uit verscheidene kleinere nesten, die elk een afzonder-

lijke ingang hebben. Van de kolonie-reigers in een bosch te Oterleek bij Alkmaar konden we voor eenige weken in de couranten lezen.

Vooral tegen het einde van den broeitijd verlaten de broedende vogels hunne eieren niet licht. Ze blijven dan, ook al nadert er gevaar, zoo lang mo-gelijk op het nest zitten, daar ze weten — wie vertelde het hun? — dat als de eieren op het punt zijn uit te komen, ook de minste afkoeling licht gevaarlijk zou kunnen worden voor de jongen.

Het eerste wat de oude vogel doet nadat de eieren zijn uitgekomen, nog voor hij voedsel gaat zoeken, is het verwijderen uit het nest van de eier-schalen. De jongen zouden zich daar

Een arendsnest.

Afrikaansche vliegenvanger.

licht aan kwetsen. En dan volgt een drukke tijd voor de ouden, de tijd van het voederen der jongen wat, vooral

ze 't zelfde met meer of minder zwaar gewonde dieren en eindelijk komen er levende dieren in 't nest, zoodat de

jonge roofvogels zich met behulp van de ouden kunnen oefenen in het vangen en dooden van hun prooi.

Vogels die van zaden leven, weeken deze veelal eerst in den krop, zooals bijv. onze duiven, en geven hun jongen de geweekte zaden in den bek; andere zaadetende vogels, zooals de musschen, die geen krop hebben, voeden hun jongen in den eersten tijd met insecten. Ze weten natuurlijk niet, dat de zaden, die ze zelf eten, in de magen hunner jongen nog niet verteren kunnen, maar volgen in dezen hun instinct, dat wonderbare vermogen, door God aan de dieren gegeven, waardoor ze handelen als met overleg, een overleg dat de verstandelijke overwegingen der menschen niet

Broedende vinken.

tegen het uitvliegen, een verbazende inspanning vereischt.

De vogels die van insecten leven voeden hun jongen met in stukjes verdeelde rupsen, wormpjes, enz. De roofvogels weeken het vleesch eerst in den krop, opdat het gemakkelijker te verteren zal zijn, na eenige dagen sleepen ze doode dieren naar 't nest en leggen die hun jongen voor, vervolgens doen

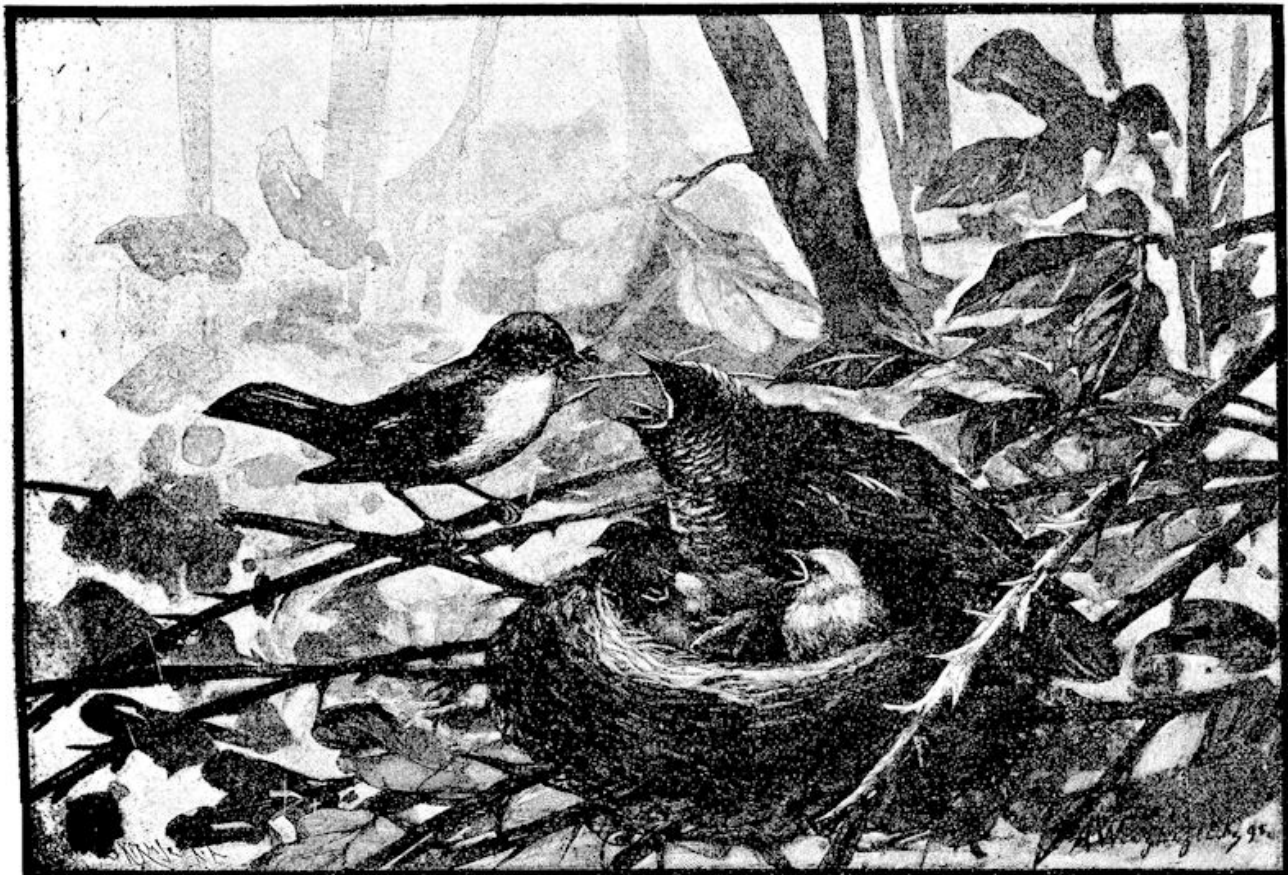
zelden in de schaduw stelt. Alle vogels houden bij het voeren hunner jongen een orde in 't oog, waarvan ze niet afwijken en waardoor geen hunner wordt vergeten of ten koste der anderen overmatig wordt gevoed: ze geven ze alle op de rij af hun aandeel.

Er zijn tal van vogels die om de bijzondere wijze waarop ze hun nesten bouwen de aandacht verdienen. Zoo

de *oeverwaluw*, die zich ophoudt in de duinen of aan glooiingen van rivieren spoordijken. Met den gesloten snavel en de pootjes graaft dit vlugge beestje gangen van twee à drie voet diep in de aarde en maakt aan het einde daarvan haar nestje, waarvan ze de wanden met veeren en hooi bekleedt. Meestal graaft ze, alvorens te nestelen, eenige gangen die niet aan alle eischen voldoen en dan onvoltooid blijven.

De *koekoek*, waarover we 't boven reeds hadden, broedt zelf zijne eieren niet, maar laat dat over aan andere, meest kleinere vogels, zooals grasmussen, kwikstaartjes, rietzangers en dergelijke. Heeft hij een nest gevonden

dat hem geschikt voorkomt, dan legt hij op den grond zijn ei, neemt het vervolgens achter in den bek en brengt het op de uitgekozen plaats. Na vijf of zes dagen legt hij weer een ei en brengt het weer in een nest. Ofschoon de koekoek zelden twee eieren in het zelfde nest brengt, blijft hij toch steeds in de onmiddellijke nabijheid van zijn eieren en houdt hij zijn jongen in het oog, die zoodra ze kunnen vliegen door de ouden in bescherming worden genomen. Dat zoo'n jonge koekoek, die veel harder groeit dan de andere vogeltjes in hetzelfde nest, dezen het voedsel spoedig voor den neus wegkaapt zoodra de ouden komen aanvliegen is gemakkelijk te begrijpen. 't Is een

Een jonge koekoek in 't nest van een roodborstje.

ware ramp voor de oude en jonge rietzangers, kwikstaartjes enz., als ze te laat bemerken zoo'n „vreetzak" te herbergen. En eer het te laat is merken ze 't niet want de koekoek legt eieren van verschillenden vorm en kleur en tekening, altijd overeenkomende met die van de vogeltjes, wier nest hij voor het uitbroeden en opkweeken van zijn jongen heeft uitgezocht.

Het *paapje*, het fraai geteekende vogeltje dat van Mei tot September hier vertoeft en hier broedt, maakt zijn nest tusschen 't hooge gras. Merkwaardig voor dit vogeltje is, dat er gewoonlijk een gang door het gras loopt naar het nest, van boven overdekt, dus alsof het eén loopgraaf ware. Die gang is wel een paar meters lang en ontstaat waarschijnlijk doordien de oude vogels zich altijd langs hetzelfde paadje naar hun nest begeven en er zich van verwijderen.

Onder de meezen zijn er verscheidene die merkwaardige nesten bouwen. De *pimpelmees* bijvoorbeeld maakt aan zijn kunstig nestje twee openingen, een om er in te komen en een om er uit te gaan. De *staartmees* maakt op of tusschen de takken van boomen of heesters, van dooreengevlochten korsten loofmossen, die met spinrag en spinsel van rupsen aan elkaar zijn gehecht, een nestje, zoo nauwkeurig in kleur en uiterlijk met de schors van den boom overeenkomend, dat het slechts met groote moeite kan ontdekt worden.

De *baardmees*, een onzer fraaiste vogels, maakt zijn napvormig nest meestal tusschen jong riet, waarvan het gevolg is dat het, naarmate het riet langer wordt, allengs hooger rijst. De fraaie maar schuwe, *goudmerel* of *wielewaal*, een eerste kersendief, die zich doorgaans ophoudt hoog in de toppen der boomen en wanneer hij eenmaal ver-

jaagd is zelden weer tot zijn nest terugkeert, bouwt zijn nest soms wel 10 Meter boven den grond in toppen van beuken of eiken, meestal daar waar een tak zich in tweeën splitst. Het bijzondere is dat het met sterkedraden aan de takken is vastgemaakt.

Tal van vogels o.a. de *lijsters* gebruiken vochtige aarde of slijk, soms ook koemest om de dunne worteltjes, mos, bladeren enz. waaruit hun nest is vervaardigd, aan elkander te plakken. Het nest van den zanglijster is bovendien van binnen overtrokken met een pap, bestaande uit vermolmd hout of koemest met speeksel vermengd.

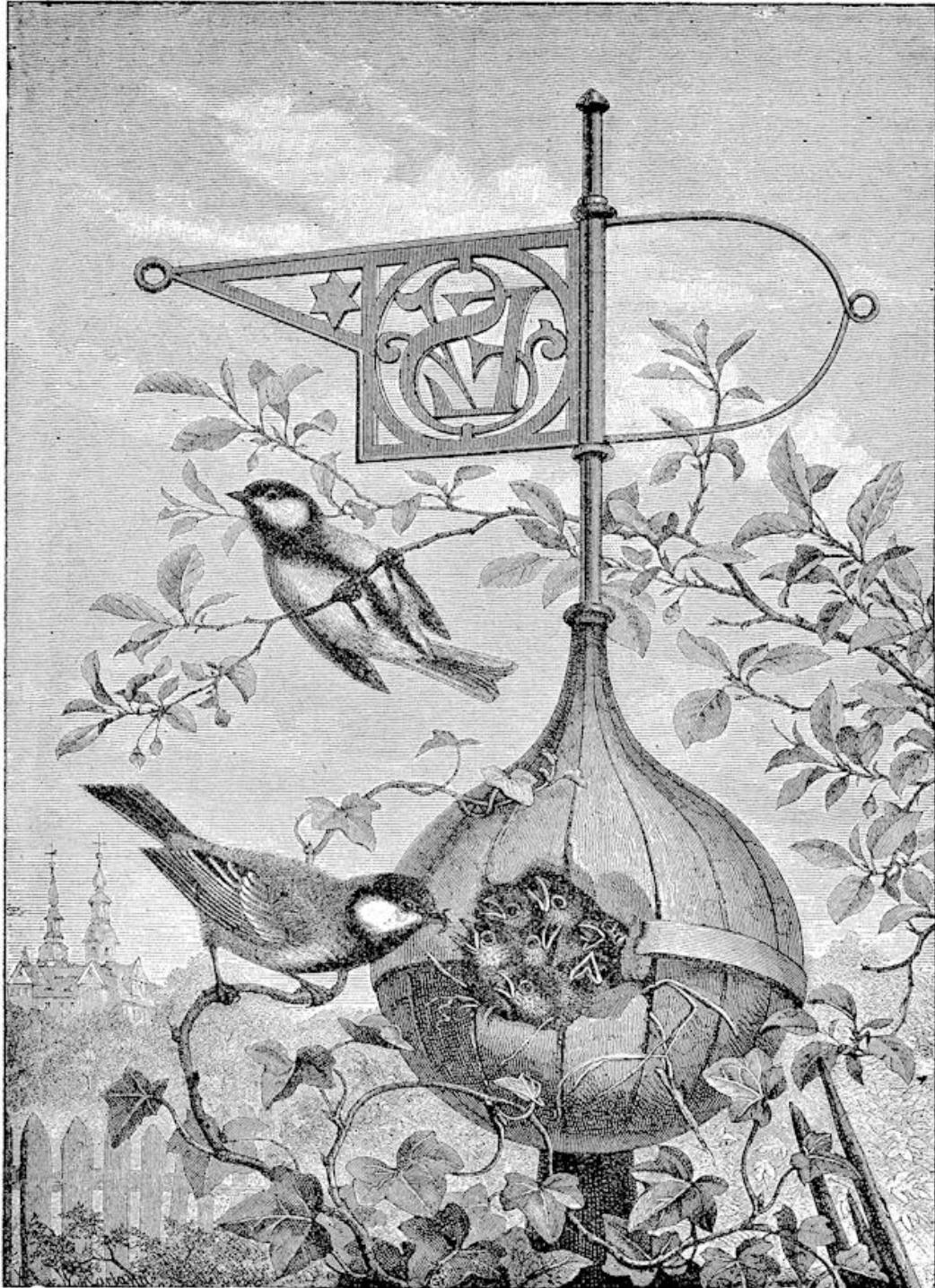
De *veld-* of *akkerleeuwerik*, maakt in een kleine holte in den grond van hooi of grasvezeltjes een zeer eenvoudig nestje. Komen koeien of andere grazende dieren in de nabijheid van het nest, dan blijft het wijfje rustig zitten broeden, terwijl het mannetje de koeien verjaagt door ze tegen den kop te vliegen. Vertoonen ratten, wezels of roofvogels zich in de nabijheid, dan vliegt het mannetje ze tegemoet en laat zich door zijn vijanden vervolgen, zoodat ze van het nest verwijderd raken. Steeds laat het zich dan op een afstand van het nest neer om het langs omwegen ongemerkt te bereiken. Heeft een mensch het nest van den veldleeuwerik ontdekt, dan sleepen de beide oude vogels hun jongen naar een andere plek waar ze veiliger zijn. 't Gebeurt soms wel dat alle jongen zoo naar even zooveel verschillende plekjes worden gebracht. Wordt het wijfje onder het broeden gestoord, dan gaat het, zoo mogelijk, op een verlaten nestje zitten om hare vijanden het spoor bijster te doen worden.

De Indische *neushoorn*-vogel, die in holle boomen nestelt, metselt zoodra de tijd van broeden is gekomen, de opening van het nest met klei dicht

De neushoorn-vogel, zijn wijfje voederende.

zoodat het wijfje niet kan ontsnappen. Later als de jongen zijn uitgekomen wordt de opening door het mannetje weer vergroot en vliegt ook het wijfje uit om voedsel te halen.

Een Meezennestje.

Niet zelden gebeurt het dat vogels, kleinere tenminste, hun nest bouwen op een plaats, waar men het in de allerlaatste plaats zou zoeken. Daarvan heeft ieder wel eens een voorbeeld gezien. De merkwaardigste gevallen zijn zeker wel van nestjes, gebouwd in een wagen van den spoortrein, die voortdurend heen en weer ging tusschen twee plaatsen, of onder tegen den rand van een spoorstaaf, waarover per dag een veertigtal treinen met ratelend geweld heensnorden. Meer dan eens heeft men gezien, dat musschen hun nest maakten vlak onder een torenklok, die geregeld de heele en de halve uren sloeg, of in een brievenbus waar dagelijks tal van personen hun brieven in kwamen werpen. Zelfs vond men in Mei 1885 in het arsenaal te Woolwich een musschennest in de kruitkist van een kanon, dat tweemaal per dag werd afgeschoten om den tijd aan te geven. Herhaaldelijk kan men in couranten berichtjes lezen over bijzondere broedplaatsen, waaruit blijkt dat om een goed plekje te vinden de ouden soms alle schuwheid en vrees hebben afgelegd.

Het zoeken van vogelnesten en uithalen der eieren is een bezigheid, die door velen als een aangename uitspanning wordt beschouwd. Lieten die eierenzoekers nu de bebroede eieren maar liggen of de reeds uitgekomen jongen ongemoeid, dan was dit nog zoo erg niet. De meeste vogels leggen n.l. als de eieren worden weggenomen telkens weer nieuwe. Maar dan moet het nest niet beschadigd worden. Bij onze hoenders, wier eieren bijna altijd worden weggehaald, is die eigenschap zoozeer ontwikkeld dat ze daardoor groot voordeel aanbrengen. Het zoeken van kievitseieren, dat eveneens menigeen een aardig voordeel verschaft, is daarom niet een oorzaak, waardoor

het aantal van die nuttige vogels noemenswaard zal verminderen, mits men maar zorgt er zoo tijdig mee op te houden dat de vogel nog gelegenheid heeft om een broedsel bijeen te krijgen. Vandaar dat bijv. in Friesland, waar jaarlijks duizenden dezer gezochte eieren op de markt komen, een provinciale verordening bestaat, waarin het zoeken er van na den 5^{den} Mei op straffe van boete en gevangenis, verboden is.

We besluiten ons praatje over Vogelnesten met iets te vertellen over het verzamelen van de velen misschien bij name bekende eetbare vogelnestjes, die een lekkernij vormen op een Chineesche tafel, en daar ze zeer moeilijk te verkrijgen zijn vaak tegen goud worden opgewogen.

Op de zuidkust van het eiland Java, in de residentie Bagelen, daar worden ze gevonden, de nestjes van den Lawit, een soort van zwaluw met een grijze kleur. In de hollen en gaten van den loodrechten rotswand, die zich zestig, zeventig meter verheft boven de schuimende wateren van den Indischen Oceaan, moet de op vischlijm gelijkende lekkernij worden gehaald. In het pakhuis, aan den rand van het gebergte, ligt, sierlijk uitgedost, op een kostbaar rustbed, Loro Kidoel, de Koningin van de booze geesten der Indische zee. Alvorens met de inzameling der kostbare vogelnestjes een aanvang te maken wordt te harer eere een feest gevierd, waarbij het hoofdmoment bestaat in het vragen van verlof aan deze schutpatrones der inzamelaars om met het „plukken” der nestjes te mogen beginnen. Op den bepaalden dag, als het weer gunstig is en de zee geen beletsel vormt om de hollen te bereiken, gaat de Javaan, gewapend met een haak aan een langen stok en op den rug een zak voor het bergen

Afrikaansche zangvogeltjes, hun nest verdedigend tegen den aanval van een vogelbekspin.

der kostbare waar, met behulp van een ladder langs den steilen rotswand naar beneden. Deze ladder is vervaardigd van lange reepen rottan (rotting) en sporten van bamboe. Hoe lager de inzamelaar komt, hoe meer de ladder, die aan een boom of een vooruitstekende rotspunt hangt, begint te slingeren en het gevaar om in de diepte te storten toeneemt. Eindelijk, gekomen op de gewenschte diepte, stapt onze nestjeshaler bij een gunstige slingering op een stuk bamboe, dat horizontaal aan den rotswand is bevestigd en, verbonden aan andere stukken, honderden meters ver het hol inloopt. Nu gaat hij, zich vasthoudend aan een bamboestok, die evenwijdig loopt aan de eerste maar een meter hooger, het hol in, scheurt de nesten van den rotsmuur en stoot die waar hij niet bij kan los met zijn stok. Spoedig is de zak, dien hij meebracht, zwaar genoeg en klautert hij langs dezelfde wankelende brug en langs dezelfde slingerende ladder terug om zijn moeilijk behaalden buit af te geven aan den opzichter van het pakhuis, die ze voor onze Regeering in ontvangst neemt en den Javaan zijn karig loon uitkeert.

Van hoeveel beteekenis deze nesten-

halerij is kan men nagaan als men weet dat ze te Batavia worden verkocht tegen 40 tot 100 gulden per Kilo-gram naar gelang ze zwart, bruin of blank zijn.

Merkwaardig dat de Javaan, die gewoonlijk onder den invloed van het op het voorafgaande feest aangewakkerde bijgeloof zijn gevaarvollen tocht onderneemt, het er in den regel heelshuids afbrengt en er bij het verzamelen der eetbare nestjes slechts zelden een ongeluk voorvalt.

Toch is het een heel wat gevaarlijker klimpartij dan die van den gannef op ons plaatje, ofschoon deze laatste stellig blij zal wezen als hij weer goed en wel grond onder de voeten heeft.

Ter wille van onze ooft- en fruitteelt, maar meer ter wille van de vogeltjes zelf en het meest ter wille van het karakter onzer op vogelnesten azende straatjongens, is het te wenschen dat er spoedig een goede vogelwet komt die, bij strenge handhaving, een einde maakt aan de ergerniswekkende wijze waarop de jeugd, onmeedoogend als ze zijn kan, dikwijls handelt ten opzichte van onze gevederde zangers.

A. L. G.

